

voorkomt. Want realiteit wil de jeugd voor alles. En aan een openbare school zal zeker het positief Christelijk standpunt wel niet als het meest reële gepropageerd worden. Met niet genoeg klem kan gezegd worden, dat het de kracht is van een Christelijke school, dat, hoezeer de leeraren in karakter en persoonlijkheid ook mogen verschillen, hun levensbeschouwing rust op gelijke basis. Dat geeft den leerlingen houvast en geloof aan de praktische waarde van het Christelijk standpunt.

Maar er komt nog iets bij. Aanstonds moet worden toegegeven, dat het openbaar onderwijs — ik spreek natuurlijk alleen over het middelbaar — zich paedagogisch wellicht even hoog ideaal stelt als het Christelijk. Maar daarmee is het er niet. We moeten ons ook afvragen, welke de motorische kracht is, die naar het ideaal doet streven. En dan kan niet anders gezegd worden dan dat — en daarmee kom ik terug tot mijn uitgangspunt — het openbaar onderwijs het ideaal zoekt te bereiken om 'menschen wil, het Christelijke om Godswil. Wanneer men zichzelf en zijn leerlingen tracht te volmaken, omdat men streeft naar den volkomen mensch, is dat toch iets geheel anders dan wanneer men zich ten doel stelt de ontwikkeling en ontplooiing van den mensch als beeld-trager Gods. Het moge in de praktijk uiterlijk vaak hetzelfde lijken, toch is het iets anders werkzaam te zijn om de liefde van den mensch, dan om de liefde van Christus. Wat er nu anders is, is moeilijk te zeggen, of het de toon is, of de atmosfeer, maar anders is het. Misschien is het zoo, dat de Christen verder ziet, dat er meer perspectief is in zijn wereldbeeld, omdat hij alles meer sub specie aeternitatis heeft leeren bezien en deze verruiming van blik haar invloed doet gelden ook op zijn opvoeding en zijn les. Zoo iemand is mijn ideaal-leeraar, en ongetwijfeld is hij ook in de dagelijkse schoolpraktijk een andere dan zijn collega, in wiens denken en werken Christus niet leeft.

Nu meene de lezer niet, dat er ook maar één leeraar zou zijn, die pretendeert het ideaal zelfs maar bij benadering bereikt te hebben. Een ieder heeft in zijn werk zijn eigen moeilijkheden. Maar naar het ideaal te streven past den Christen-leeraar zeker. Pater van Ginneken heeft eens gezegd, dat een leeraar hierin Christus moet navolgen, dat hij niets moet hebben, maar alles moet zijn. Op de juiste wijze opgevat, is dit een schoon woord, dat echter moeilijk in daden omgezet wordt. Toch mag de ierichting, wier leeraren deze imitatio Christi beoefenen, wel met recht een Christelijke genoemd worden.

Als derde en laatste kenmerk eener Christelijke middelbare school wil ik noemen de wijze van samenwerking tusschen rector of directeur en leeraren onderling. Hoe gemakkelijk valt het elkaar tegen te werken of te ondermijnen; wat een haken en oogjes zijn er niet aan sommige inrichtingen. In den onderlingen omgang kunnen zich allerlei dingen voordoen, die dooddelijk zonden kunnen worden voor het Christelijk element der school. Eendrachtige samenwerking is een eerste vereischte en die samenwerking komt op hooger plan te staan, wanneer ze zich niet alleen openbaart op het terrein van het didactische, maar ook op dat van het religieuze. Wanneer de leeraren elkaar steunen niet alleen, omdat ze aan eenzelfde school verbonden zijn, maar ook omdat ze eenzelfde levensgrondslag hebben en bovendien eenzelfde Meester, dan wordt hun collegialiteit getint in broederlijken zin en is het meer dan vakgenootschap wat

hen bindt. Dit nu is het uitsluitend voorrecht van het Christelijk onderwijs.

Natuurlijk bedoel ik met samenwerking niet nabootsing. Ieder heeft zijn eigen karakter, ieder ook zijn eigen manier van les geven en omgaan met de jongens. Ieder zal den meesten invloed hebben, wanneer hij zichzelf is en dus waar. Want de jeugd ziet scherp en gevoelt intuïtief en verlooft een pose. Zoo zal de school een harmonisch geheel vormen evenals een oud-vaderlandsche stadsgracht, waar ieder huis zijn eigen karakter heeft, maar de combinatie van het veelsoortige een aesthetisch-aandoende eenheid oplevert. De jongens moeten gevoelen, dat de leeraren elkaar steunen en ze moeten begrijpen, dat die samenwerking gevoeld wordt door een kracht van bijzondere waarde. Er moet in de aderen der gansche school iets kloppen, dat stuwkracht geeft aan al het werken en al kan de leerling dat misschien niet zoo gemakkelijk definiëren: wanneer hij het opmerkt, is het doel bereikt; later ziet hij wellicht in, dat het de levende kracht van het Christen-zijn was. Dat is een paedagogisch element, dat we voor hebben boven andere inrichtingen. En het is de taak van onze Christelijke middelbare scholen dat element te gebruiken tot heil van onze jeugd en tot eer van God.

Hilversum.

Dr A. SIZOO.

LITERATUUR EN KUNST.

Wijziging van het kerkgezag.

Aan het slot van mijn vorig artikel stelde ik aan de orde: de begeleiding der koralen in verband met de woorden.

Nu stelt „De Reformatie“ zich nog steeds ten doel gelegenheid te geven om reformatorische wenschen (in den bekenden zin) die er bestaan mochten in onze kerken, tot uiting te doen komen. Wanneer zulke wenschen geuit zijn, dient de mogelijkheid van vervulling overwogen te worden, terwijl ten slotte het blad mee wil werken om tot die eenheid te geraken, die bij praktische toepassing noodzakelijk is.

Vandaar, dat ik eenigszins van mijn oorspronkelijk plan afwijk, en u uitnodig om naar aanleiding van het volgende te trachten, een eigen, scherp belijnde meening te vormen over het zoogenaamde „rhythmisch zingen“, of, zoo u die reeds mocht hebben, deze ter discussie kenbaar te maken.

U gevoelt onmiddellijk, dat, zoo ook, zeker toch op dit punt van onze liturgie innige samenwerking tusschen gemeente en organist niet gemist kan worden.

Nu eens hier, dan weer daar, worden pogingen gedaan, al of niet geslaagd, om „rhythmisch“ te zingen, 'tzy in of buiten den kerkelijken dienst. Deze pogingen zijn vooral vernieuwingsvuldig na de artikelen over dit onderwerp in dit blad verschenen. Zeer toe te juichen!

Maar — een heel groot bezwaar.

We kunnen nu wel hier en daar en overal aan het rhythmisch zingen slaan, doch wat komt er dan terecht van de eenheid in de liturgie, wanneer de een dien rhythmischen zang zus, een tweede zoo, en een derde weer anders opvat. En wat erger is: men heeft niet alleen zijn eigen opvatting, maar men tracht — in navolging van den goeden raad, dat men niet alleen moet praten, maar ook doen — als directeur van zangverenigingen, als leiders en leidsters van jongelings- en meisjes-

dien zij niet door het talent, en allermeeest door den gloed van overtuiging, waarmede haar voornameste woordvoerder haar heeft voorgesteld, eenige heilige snaren in het gemoed van velen had doen trillen. Utrechts jongste predikant heeft van de leugen in de kerk een tafereel opgehangen, dat althans deze heilzame vrucht heeft, dat ieder, die in de kerk eenigzins bekijkt, in zichzelf heeft moeten keeren met de vraag: wat te doen om die leugen te bannen? Ben ik er medeplichtig aan? De schrijver ziet er echter geen heil in om met Dr. Kuyper de heiligenkerk weer op te bouwen.

In het tweemaandelijksch tijdschrift *Geloof en Vrijheid*, jg. 3, 1869, blz. 27—79 werd door Dr. H. Brouwer van Zwolle, als de kwalijk verborgen grondtoon van Kuypers geschrift genoemd: „de haat, de doodelijke haat, dien Dr. Kuyper ons kerkgenootschap in zijn tegenwoordige inrichting toedraagt... Hij zou zich verheugen in zijn ondergang, om op de puinhoopen daarvan zijn ideaal, de confessionele kerk, te stichten. Daarvoor grijpt hij, nog geen jaar Utrechts-leeraar, greif de daar bestaande gelegenheid, om agitatie te verwekken; daartoe identificeert hij zich met den heerschenenden geest, die ook in de meerderheid van den kerkeraad zetelt; en waar eervoorde veteranen als Boets (ik ben er zeker van) zwijgen, loezien, protesteeren, zich afwenden, daar stelt hij zich op den voorgrond om — zooals hij zelf het noemt — alarm te slaan (blz. 134).“

Eindelijk verscheen nog in 1869 een brochure van Dr. W. C. Knottenbelt over *De Kerkvisitatie*, omdat de lichtstraal der geschiedenis, dien Dr. Kuyper erop had laten vallen, hem wat gekleurd scheen te wezen. Deze schrijver zegt van Dr. Kuy-

per: „als organist die eigen meening praktisch ingang te doen vinden.“

En zooals er menschen zijn, die zoo gemoedelijk weg kunnen vragen: „Doo't u ook aan literatuur?“, zoo zullen we 'theusch beleven, dat we, met een kleine variatie op het thema aan rhythmisch zingen gaan „doen“.

Na al dat „doen“ kan er dan op de Generale Synode een besluit genomen worden.

De eenheid is bewaard.

En de kostelijke tijd voor een groot deel verprutst. Want in Utrecht b.v. hebben we, in afwachting van de dingen die komen zullen, een jaar lang gezongen, rhythmisch, volgens methode A, in Amsterdam volgens methode B, ergens anders volgens geen methode.

Zou 't niet veel verstandiger zijn om zoo spoedig mogelijk een „communis opinio“ te vormen?

Kom, organisten bij onze Gereformeerde kerken, laat eens hooren, hoe u er over denkt! U zult — stel, dat er in de toekomst rhythmisch gezongen wordt — het gezang moeten leiden; en van uw leiding zal heel veel afhangen!

Zij ge ervan doordrongen, hoe noodig het is om reeds nu teens te zijn over de wijze, waarop uw spel zal ingericht worden? Bedenkt, dat ge mee de verantwoordelijkheid draagt voor de richting, waarin gewerkt wordt. Gaat niet aan, om, wanneer eenmaal een algemeene regel vastgesteld wordt en ge daaraan gebonden wordt, met allerlei bezwaren te komen, en eigenlijk met tegenzin tegen uw vaste overtuiging in te gaan. De organisten behooren toch zeker te weten, wat ze willen. En ze hebben dat nu maar te zeggen. Er zal rekening met hen gehouden worden, mits ze er zelf voor zorgen. En weest maar eerlijk! Er zijn er onder u, die er tegen op zien, rhythmisch te moeten spelen, omdat „moelijker is! „Rhythmisch“ beteekent maar niet: „op heele en halve noten“. Daar zitten eischen aan vast betreffende betekenisbegrippen en harmonisatie. Past op voor het gevaar, uit angst voor allerlei persoonlijke moeilijkheden, voor uw meening andere motieven aan te voeren dan die waarmee ge uw innerlijkste overtuiging tracht weer te geven.

Een collega-organist schrijft mij: „Uw actie in „De Reformatie“ heeft mijn volle instemming, doch of u de meening van andere organisten krijgt? Deze collega is 't niet mij eens, dat afbreken gemakkelijker is dan opbouwen. Daarom, wie zijn meening uit — en ik hoop, dat 'velen zullen zijn — schrijve niet slechts, hoe hij vindt dat 't niet moet, maar geve zoo duidelijk en volledig mogelijk aan, hoe hij dan meent dat 't wel theoretisch moet, en praktisch mogelijk is.“

En als de organisten uit allerlei overwegingen hun meening niet uiten — kom, muzikale leden van onze Gereformeerde kerken, luistert naar het tegenwoordige spel in onze kerken en vormt uw meening. Houdt contact met den organist, met inachtneming van zijn vrijheid. Als ge muzikaal zijt, moogt ge oordeelen. En als ge belang stelt in deze dingen, wisselt ge eens van gedachten. 'Zijn niet de organisten, die zingen moeten, maar gij!

Kom, wat is uw opvatting over rhythmischen zang? Nu niet denken: „Ja, maar wat geeft 't of ik nu al zeg hoe ik er over denk. Er is hier toch niets van te maken.“

Bedenk, dat één argument van iemand, die oordeelen kan — en dat oordeel hangt niet af van het feit of u in den kerkeraad zit of dominee bent of onder een zangkoorje lijdt — bedenk dat één argument op zijn tijd heel grooten invloed

pers stijl: „De stijl, hoe levendig en krachtig ook, doet terstond meer denken aan een voordracht in een gezellige clubvergadering van het jonge Holland, dan aan een geschiedkundige toelichting van een belangrijk vraagstuk van kerkrecht.“

Wel terecht noemde Groen van Prinsterer in zijn *Bijdrage voor Kerkgemeentelijk Overleg*, IV, blz. 50, Dr. Kuyper „meer dan iemand tegen kritiek opgewassen, doch wien, naar ik acht, de tijd zelfs ter lezing van al wat door zijn vrienden tegen hem geschreven wordt, te kort schiet.“

Zijn leermeester, de hoogleraar M. de Vries te Leiden, had hem echter onder meer ook deze les van uitnemende levenswijsheid voor den auteur ingeprent: „Geef nooit antiekritiek. Hebt ge iets gezegd, dat op den proef bezwijkt, dat het bezwijkt. Was het waar, dan zal het werken, beter nog door eigen kracht, dan door uw repetitie!“

Aan deze les hield Dr. Kuyper zich van den beginne af. En hij bevond er zich wel bij. „Reeds nu“, zoo schreef hij in zijn *Confidentie*, 1873, blz. 19, „heeft de ontwikkeling der toestanden antiekritiek geleverd, beter dan ik het kon... Brak ik een lans voor waarheid in het heiligmom door „de leugen in de kerk“ ten toon te stellen, het zondige van dit onware en onzedelijke karakter onzer kerk wordt thans alzijdig erkend.“

Zie verder voor de Utrechtsche kerkvisitatie: *Stemmen voor Waarheid en Vrede*, 1869, blz. 722—947; Vos, Groen van Prinsterer en zijn tijd, II blz. 375; W. H. De Savornin Lohman, *Mannen van Betekenis*, 1889, Dr. A. Kuyper, blz. 9 en 10.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XII.

De C. S. Adama van Schellerna te Amsterdam richtte een Openbaren Brief aan Dr. Kuyper, naar aanleiding van diens brochure over de kerkvisitatie, die hem te dieper smartte, naarmate ze meer de kentekenen droeg van het uitvloeisel van een edelen geest, de gewetensovertuiging van een voortreffelijk man te zijn. „Uwe magtige persoonlijkheid, uwe groote gaven zijn tot beter en hooger doel u gegeven, dan om bij mogelijken voor-spoed u tot een kerkelijken Bismarck te maken.“ Een naschrift aan den Open Brief toegevoegd luidt echter aldus: „Ik weet niet of het gerucht waarheid spreekt, dat men u uw geloofsgetuigenis en gewetensdaad in onzen verwarden kerkelijken toestand met een kerkelijk brandmerk wil doen boeien. Ik hoop, dat het een der vele onwaarheden moge zijn, waarmede de wereld in onze dagen gedurig in onrust wordt gehouden. Kon het waar zijn, het zou mij een getuigenis te meer zijn tegen den zuurdoesem van bisschoppelijke suprematie, die in onze kerkordening ingeslopen is. Waar de orde des doods en des gewelds zich tegen de openbaringen van het geloofsleven keert, wordt de schande eer en zal de broederlijke liefde de gemeenschap aan zulk een lijden niet versnaden.“

De D. Chantopie de la Saussaye beoordeelde in zijn brochure *De Crisis* ook de Utrechtsche kerkvisitatie, een zaak, die, volgens hem, waarschijnlijk onopgemerkt zou zijn voorbijgegaan, „in-

kan
O
com
die
ning
zieh
ook
criti
niet
M
over
zelf
ik:
musc
mis
ge
H
vrag
van
al r
also
geza
eenig
het
om
stulj
op w
loer
loer
vroeg
en i
reis
sche
van
te st
u de
stiere
blijke
mog
Lar
gen l
uiten
is af
bezw
kelen
date
Daa
mijn
het b
den
Deze
of het
zegger
Daar
heeft
aan m
der v

Wel
telaars
dat ve
Schots
hoeven
door d
Zwitser
kend,
ter var
der Hei
land h
de Eva
Angsbu
denis h
De Eva
als die
mally I
kerken
dit feit
niet lan
nog toe
tijd het
gevolge
zaken d
schen
ook van
uit zoov
keizer-k
vorig a
verschie
tantsche
den en
populair
kan me
inhoud
No. 228
Aange
bij het
onder h
kerker
ken, die
trekken
Eigenaar
Weenen
voorbere